

Téesztagok és -alkalmazottak

Nem újkeletű dolog, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezetben a tagok és családtagjaik mellett alkalmazottak is dolgoznak. Hivatalos nyilvántartások szerint a termelőszövetkezeti dolgozó tagok száma összesen 785 ezer, az alkalmazottak pedig 120 ezer. Ez az arány figyelemre méltóan nagy és különféle problémákat okoz.

1.

Közülük az első helyre kívánczok, hogy a törvény — helyesen — nem ugyanazokat a jogokat adja a tagoknak és az alkalmazottaknak. A tagok ugyanis tulajdonosok, az alkalmazottak viszont nem. Ebből következik egyebek között, hogy a közgyűlési határozatok meghozatalában csak a tagok vehetnek részt. Eltérőek a munkadíjazási és a munkajogi szabályok is. További különbség, hogy a tagoknak nagyobb háztáji terület jár, mint amennyi illetményföldet az alkalmazottak kaphatnak. Fokozza a két réteg helyzetében mutatkozó eltéréseket, hogy a tsz-tagok a szociális ellátás szempontjából hátrányosabb helyzetben vannak, mint az alkalmazottak (nyugdíj, családi pótlék stb.).

Voltak a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődésénél olyan időszakai, amelyekben vitathatatlanul érdemesebb és biztonságosabb volt alkalmazottnak lenni a tsz-ben, mint tulajdonosnak, vagyis tagnak. Az alkalmazott akkor is megkapta megállapított fizetését, ha a tagnak egyetlen fillér részese-dés sem jutott, pedig egész éven át lelkiismeretesen dolgozott.

Azóta gyökeres változások mentek végbe szövetkezeti politikánkban. Külön cikk, mégpedig terjedelmes, kellene ahhoz, hogy csupán felsoroljuk azokat a kedvező intézkedéseket, amelyek orvosolták a bajokat és lehetővé tették a tsz-ek mostani, az alkoholnál szinte összehasonlíthatatlanul jobb körülményeinek kialakulását. Ennek ellenére tény, hogy még most sem haltak el egészen azoknak a nehéz időknek az emlékei és befolyásolják az emberek gondolkodását. Ha nem széles körben is, de még mindig hatnak akkor, amikor arról kell dönteni, hogy tagként vagy alkalmazotti minőségben dolgozzon-e valaki a tsz-ben.

Eppen a termelőszövetkezeti gazdálkodás korszerűsítése, valóságos nagyszámú válsága magával hozott olyan új tényezőket is, amelyek az alkalmazottak számának növekedését idézik elő. Mind több speciális képzettségű szakemberre van szükség a szűken értelmezett mezőgazdasági termelésben is, kiváltságosan pedig a hozzá szervesen kapcsolódó üzemágakban. A traktorosok, a gépműhelyben, az építőrezslegben, az élelmiszer-feldolgozásban, az értékesítésben dolgozó emberek — hogy csak néhány üzemágot említsünk a sok közül — sok helyen inkább alkalmazottak akarnak lenni, mint tagok. Még szembevetnőbb ez a törekvés a különféle szövetkezeti vállalatoknál, vállalkozásoknál, társulásoknál. Számos tsz-ben működnek olyan üzemágak is, amelyek nem tartoznak az élelmiszer-gazdaság körébe, hanem attól teljesen független ipari ágazatok részei. A bennük foglalkoztatott munkások többsége alkalmazottként dolgozik és nem kíván tsz-tagként dolgozni.

2.

Ez a helyzet annak ellenére, hogy jó néhány intézkedés csökkentette már a tsz-tagok és az alkalmazottak közötti különbségeket. Ma már — mindent egybevetve — nem túlságosan nagyok a tagok hátrányai, az alkalmazottak aránya tehát más okból van a mostani szinten. Biztosra vehető, hogy mielőtt a népgazdasági feltételek meglesznek hozzá, megszületnek azok az intézkedések is, amelyek a még meglevő különbségeket megszüntetik, és az alkalmazottak semmilyen vonatkozásban nem lesznek előnyösebb helyzetben, mint a tagok. A tapasztalatok azonban arra figyelmeztetnek, hogy másféle fejlődésre is szükség van ahhoz, hogy a tsz-alkalmazottakból is tagok legyenek. S hogy ez a fejlődés ne városson magára és minél erőteljesebb legyen, azért maguk a termelőszövetkezetek tehetnek legtöbbet.

Bizonyíték erre az, hogy számos tsz-ben ma is mindenki tag, vagy csak néhány alkalmazott van. Arra is vannak példák, hogy a legutóbbi években a korábbi alkalmazottak tagokká váltak. Az ilyen tsz-ekre is ugyanazok a jogszabályok, szociálpolitikai intézkedések vonat-

koznak, amelyek a többiekre. Mi hát a magyarázata annak, hogy a szóban forgó termelőszövetkezetekben mégis így alakult a helyzet?

Végredményben egyszerű, kézenfekvő oka van ennek. Az, hogy az ilyen tsz-ekben valóban erős és sértetlen a szövetkezeti jelleg. Nem csupán írott malaszt, alapszabályba foglalt és gyűléseken hangsúlyozott elv, hanem tényleg megvalósított tény a tagság tulajdonosi joga, kötelezettsége és felelőssége. Bárki próbát tehet, s meggyőződhet erről. Tessék szétneézni akármelyik olyan szövetkezetben, ahol mindenki tag, legfeljebb egy-két alkalmazott dolgozik. Ezek a helyeken gondoskodnak arról, hogy a tagok pontosan ismerjék a tsz helyzetét, örömeit, gondjait, terveit. Sem az éves vagy a távlati tervet, sem az év végi zárszámadást nem a tagok nélkül, hanem a többségi elv alapján döntenek el.

Ahol ilyen a szellem és a mindennapos gyakorlat, ott szívesen tagok az emberek. Aki esetleg alkalmazott volt, az is inkább azt a lehetőséget választja, hogy tevékeny részese, gazdaként dolgozó, megbecsült tagja lehessen a termelőszövetkezeti közösségnek. S akármilyen hihetetlennek tűnik némelyek számára, hajlandók ezért lemondani azokról az átmeneti előnyökről is, amelyeket ma még élvezhetnek az alkalmazottak.

3.

Szokták mondani, hogy azt a nemzedéket, amelyik nem a saját földjével lépett be a tsz-be, nem érdeklik a szövetkezeti élet és munka előbb vázolt lényeges vonásai. Példák százai tanúskodnak arról, hogy az alkalmazottak többségét is érdeklik. Nekik sem mindegy, hogy csak utasításokat végrehajtsanak vagy a döntések előkészítésében, meghozatalában és a végrehajtás ellenőrzésében teljes joggal részt vevő emberek-e. Nagy erő van abban, hogy — kevés kivételtől eltekintve — az utóbbi szerepét tartják vonzóbbnak az emberek. S minden termelőszövetkezetnek módjában áll, hogy olyan légkört alakítsanak ki, olyan szellemet honosítsanak meg, amely lehetővé teszi a benne dolgozó emberek ilyen — egyébként természetes és előbbre vivő — igényeinek a kielégítését.

Gulyás Pál

A világító felhők rejtélye

Közvetlenül napkelte előtt és után ezüstös felhők jelennek meg a derengő égbolton. Fénylő fátylúk olyan áttetsző, hogy nem takar el előlünk egyetlen csillagot sem. Meghatározott időben azután — az éjszakát követő nappal küszöbén — eltűnnek a világító felhők. A „mezoszféra-felhők” a természet rejtélyes jelenségei — keletkezésüket máig sem sikerült tisztázni. Kutatásuk számos érdekes új megállapításról számoltak be a Nemzetközi Geodéziai és Geofizikai Unió nemrégiben Moszkvában megrendezett XV. közgyűlésén.

Több mint 80 évvel ezelőtt, 1886-ban sikerült megmérni először a világító felhők magasságát. Kiderült, hogy 75–80 kilométer magasságban helyezkednek el a földfelszín felett — a légkörnek ebben a rétegében, amelyet ma mezoszférának nevezünk. Már ezzel is különböznek közönséges fehérszürke felhőtestvéreiktől, amelyek legfeljebb 15 kilométeres magasságban jönnek létre.

1908. június 30-án, a regeli órákban roppant karlütéről kutatórakétákat taklizma rázkódtatta meg Szibéria térségét: óriási robbanást okozva kozmikus test csapódott a Tunguzka környéki tajgába. A robbanást követően Szibéria, Oroszország európai része, sőt, kontinensünk jelentős területei felett világító felhők foglalták el az égboltot — kiterjedésüket hárommillió négyzetkilométerre becsülték. Aj éjszakák világosabbak lettek, akár fényképezni is lehetett a világító felhők fényében.

Véletlen volt-e ez az összefüggés, vagy a robbanás következményei voltak a világító felhők? Akkoriban született a feltevés, hogy a Tunguzka-égitest szétrocsolódott szilárd részecskéinek köszönhetően a születésüket. Am a világító felhők már néhány órával a robbanás előtt megfigyelhetők voltak a szibériai tajga felett. Ennek ellenére sokáig tartotta magát a feltevés, hogy az égbolt világító „bevonata” a meteoritok parányi részecskéiből keletkezik. Valóban, a kis meteoritoknak a légkörben való elégeése révén elegendő por keletkezik a

felhők kialakulásához. De miért jelentkeznek kizárólag nyáron és csupán az északi szélesség 50–70., valamint a déli szélesség 40–60. fok közötti térségben? Hiszen a meteoritápor egész évben éri a Földet és nem csupán a sarkvidék térségében.

Ezt az ellentmondást próbálja feloldani a jégelmélet. Egyik kidolgozója, Ivan Hvosztikov moszkvai kutató kiderítette, hogy a világító felhők magasságában nyáron sokkal alacsonyabb a hőmérséklet, mint télen: nyáron mínusz 140 fok, januárban viszont csupán mínusz 10 fok. Lehetséges tehát, hogy a világító felhők jégkristályokból állnak.

A jég-elmélet ellen azonban újabb megfigyelés szól: a világító felhők magasságában jóformán egyáltalán nincs víz a légkörben, következésképpen nem lehet jég sem. A nagy magasságba küldött légömbök műszerei kiderítették, hogy egymillió levegőrészecskére mindössze két rész víz jut.

Amerikai kutatók néhány évvel ezelőtt Svédország területéről kutatórakétákat juttattak a mezoszférára és sikerült „befogniuk” a világító felhők darabkáját. A vizsgálati eredmények újabb bizonyalmat okozott: kiderült, hogy a tartályba gyűjtött és a földfelszínre visszahozott felhőanyag igenis tartalmaz szilárd részecskéket — jégkristályokat is. Ebből a vizsgálati eredményből tehát egyértelműen megállapítható, hogy van víz a felső légköri rétegekben. De hogyan került oda? Lehetséges, hogy e roppant magasságokban a protonok áramának a légkörbe való behatolása eredményeként keletkezik a víz. Ezek a protonok kölcsönhatásba lépve a légköri oxigénnel, vizgőzt — vagyis „napesőt” — alkotnak.

Georgij Martinkevics szovjet kutató újabb bizonyítékot talált a világító felhők nap-eredete mellett: közvetlen összefüggést talált a világító felhők és a sarki fény között. Ez utóbbit ugyancsak a protonáram behatolása váltja ki a sarkvidéki égbolton. Lehetséges, hogy ez a körülmény korlátozza a világító felhők meg-

jelenését is a sarkvidéki szélességekre?

Más kutatók úgy vélik, hogy hatalmas felszálló légáramlatok ragadják magukkal a vízpárát a felső légkör rétegeibe.

A leningrádi egyetem központi aerológiai intézetében beható megfigyeléseket végeznek a világító felhőkkel kapcsolatban az utóbbi években. Meteorológiai kutatórakéták méréseiből egyértelműen megállapították, hogy 80–85 kilométeres magasságban por gyűlemlik össze a légkörben. Vajon állandó-e ez a jelenség? Ezt még további vizsgálatokkal kell tisztázni.

A világító felhőkkel olyan „szemléltető eszközt” bocsátott a természet a kutatók rendelkezésére, amelynek segítségével tanulmányozhatják a magaslégtér bonyolult jelenségeit. A könnyen megfigyelhető jelenségek vizsgálata hozzásegíthet az időjárási prognózis tökéletesítéséhez is. Az sem érdektelen, hogy ugyanilyen világító felhők a Mars és a Vénusz légkörében is vannak. Ez azt bizonyítja, hogy a Föld-típusú bolygók atmoszférájának jelenségei meglehetősen hasonlóak.

NAPI KISLEXIKON

a II. kerületi hivatalról

Saítát kerületének elsőfokú államigazgatási feladatainak elvégzése mellett ezt a tanácsai hivatalt is megbízták olyan teendők ellátásával, melyekben az egész városban illetékes.

● Igazgatási osztály?

A II. kerületben természetesen ellátja az anyakönyvi, gyámügyi, szabálysértési és birtokvédelmi, az általános igazgatási, ipari, kereskedelmi, élelmiszer- és fagazdasági szakigazgatási, valamint a munkajogi igazgatási feladatokat.

● Az egész városra?

Az igazgatási osztályra tartozik még, hogy az egész városra kiterjedő illetékességgel foglalkozzék a szövetkezetek (kisipari és mezőgazdasági termelőszövetkezetek) állami felügyeletével; kezelje a talált dolgokat (viszesszolgáltatja, megőrzi vagy adott esetben továbbadja); ellátja a városi közös munkajogi döntőbizottság működésével kapcsolatos igazgatási feladatokat (tartási, életjáradéki, öröklési szerződések jóváhagyása, bányák, erők megállapítása).

● Pénzügyi osztály?

Elvégzi a lakosság adóztatásával kapcsolatos igazgatási, kivetési és beszedési, könyvelési és nyilvántartási munkákat.

● Műszaki osztály?

Ellátja az elsőfokú építészeti hatósági jogkört, telekalakítási, építési, bontási, használatbavételi engedélyezési, építésrendészeti és ellenőrzési feladatokat.

● Hivatalos idő?

Az osztályoknál hétfőn és szerdán 9-től 16 óráig, szombat 9-től 12 óráig. Az elnök és az elnökhelyettes szerdán, pénteken és szombaton 10-től 12 óráig fogad.

GALGÓCZI ERZSÉBET

POK-HÁLÓ

22.

— És tudod, miért? Mert én még mindig gyanús vagyok. Mert nem kezdtünk mi 45-ben politizálni? Vagy legalább 50-ben? Mert csak akkor kezdtünk politizálni, amikor pozícióba kerültünk? — Kifakad. — Ezek azt hiszik, az embernek választania kell: vagy a nép oldalán áll, vagy a hatalom oldalán. Mint ha a kettőt együtt nem lehetne képviselni. Sőt! Ma már csak együtt lehet... Persze — teszi hozzá —, a hatalmat nem kell azonosítani a vidéki funkcionáriusokkal. Sajnos, ők azonosítják.

— Kikről beszélsz? — csodálkozik Zsuppán. — Ha én azt tudnám! — mondja Géza csüggedten. — Ha szemtől szembe állnának velem! De kivel állok én szemben? Kivel? Hol ragadjam meg? Hogy tépjem le magamról ezeket a szálakat? — Hagyjam, hogy megfojtsanak?!

Géza egyedül van az irodájában. Az íróasztalon még mindig ott halmozódik a reggeli aláírnivaló. Többször a kezébe veszi őket, el akarja intézni — de szeme előtt összefolynak a betűk. Feladja a reménytelen küzdelmet, két öklére fekteti állát, s üres tekintettel mered maga elé.

A külső irodába Zsuzsa lép be.

— Bocsánat... Az elnök elvtársat hol találom?

— Jobbra — mutatja Piroška, s jól megbámulja a nálánál idősebb, de szebb és elegánsabb nőt. Ahogy Zsuzsa eltűnik az ajtó mögött, izgatottan fordul Pista bácsihoz, aki szokott helyén, a kályha melletti lócán szundikál.

— Láttá, Pista bácsi? Kijez?

Zsuzsa meglátja, hogy Géza egyedül van, minden boldogságát ráereszti arcára.

Géza nem akar hinni a szemének. Meg van bűnülva.

Zsuzsa lopva, gyorsan megpuszítja, s távolabb lép.

— Jaj, de édes itt nálad! — lelkendezik. — Ez a skanzenbe való házacska... Mellette ez modern monstrum... Tudod, milyen jellemző rád? Az ősi értékek és a modern célok ötvö-zete...

— Hogy kerülsz ide? — kérdezi Géza tompán.

— Már el is intézték... Köszönöm, Géza. Tudtam, hogy szeretsz...

Géza nem ért semmit. Csak azt tudja, hogy innen Zsuzsának minél előbb el kell tűnnie. Feláll.

— Nekem még... ne haragudj... —

Az ajtón benvill egy ellenőr, megtorpan.

— Bocsánat... Csak a lettári számokat... — de húzódná is vissza. Géza azonban túlzott előzékenységgel:

— Tessék csak... —

Az ellenőr bejön, s a kezében levő ív alapján nézegetni kezdi a bútorok fenekét.

— Ne haragudj... mutat rá Géza —, most rengeteg a munka. Majd.

Zsuzsa nem veszi rossz néven, hogy felesleges, Kicsit halkabba fogja hangját:

— A bölcsődében kaptam szobát. A héten költözködöm. — S hivatalos hangon búcsúzik: Viszontlátásra.

Géza most ért meg mindent. Még a nyaka is lángvörös, amikor becsukja Zsuzsa mögött az ajtót. Csak áll dermedten.

Az ellenőr felegyenesedik.

— Egy székkel több van — közli tárgyilagosan.

Géza ráordít:

— Vigye ki!

Az ellenőr sértődötten, szék nélkül távozik.

Mi ő, cseléd?

Géza a csukott ajtón keresztül kikiált:

— Pista bácsi!

Az öreg abban a pillanatban az irodában van — talán hallgatózott az ajtó előtt.

Géza pénzt nyom a markába.

— Hozzon egy üveg pálinkát! De siessen!

Visszaül az íróasztalához, bámul maga elé.

Selyem Zsiga lép az irodába. Udvarias, szerény.

— A Területi Szövetség nem helyesli az elbocsátásomat. Itt a levelük.

Géza nem nyúl a levélért. Töprengve nézi Zsigát. Végül elszánja magát.

— Intézd el, hogy állítsák le ezt a vizsgálatot.

— Hogy tudnám én ezt elintézni? — kérdezi Zsiga riadtan.

— Gondolom, Csezej elvtársan keresztül.

Zsiga nem ért semmit félve aztán nem is hisz abban, hogy el tudja intézni.

— Ez a feltétel? — kérdezi csalódottan.

— Ez felel — Géza komoran.

Zsiga csalódottan zsebregyúri a levelet.

Csorvás irodájában Müller kéri a telefon-

hoz. Pista bácsi most ad be két üveg harmatos sört. A kupakok már megvannak rajtuk lazítva. Csorvás átveszi a sört, Müller pedig fontossága tudatában veszi fel a telefont.

(Folytatjuk.)